

KONSTANTIN
PRESLAVSKY
UNIVERSITY
S H U M E N

ШУМЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ”

ФАКУЛТЕТ ПО ХУМАНИТАРНИ НАУКИ
КАТЕДРА ПО ТЕОЛОГИЯ

Утвърждавам:
Декан:.....

КОМПЛЕКТ НА СТУДЕНТА
ПО
ОМИЛЕТИКА

ШУМЕН
2016

К О Н С П Е К Т

за изпит по **ОМИЛЕТИКА**

за специалност «Теология»,

I. ТЕОРИЯ НА ПРОПОВЕДТА. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Наименование, предмет и задачи на науката
2. Деление на науката
3. Отношение на омилетиката към риториката
4. Научно-омилетични методи
5. Кратка история на науката

I отдел: Проповед, проповедник и слушатели

1. Същност, цел и задачи на проповедта
2. Личността на проповедника и неговите качества:
 - а) Божествено призвание
 - б) Умствени качества
 - в) Религиозни качества
 - г) Нравствени качества
 - д) Ораторски качества
 - е) Трудолюбие
3. Слушателите на проповедта

II отдел: Съдържание на проповедта

1. Общи принципни положения
2. Свещеноисторически предмети
3. Догматически предмети
4. Нравствени предмети
5. Литургически предмети
6. Апологетически предмети
7. Църковноисторически предмети
8. Агиографски предмети
9. Предмети във връзка с текущия социален и трудов живот
10. Предмети във връзка със съвременни църковно-граждански обстоятелства, радостни, скръбни и тревожни случаи

III отдел: Проповеднически извори и пособия

1. Свещеното Писание и Свещеното Предание
2. Църковното учение (вероучение и нравоучение)
3. Богослужението
4. Църковната история
5. Житийната литература
6. Светоотеческата литература
7. Проповедническата литература
8. Гражданската история
9. Художествената литература
10. Периодичният и всекидневният печат
11. Научните и философските трудове
12. Съвременният църковен живот
13. Личният опит на проповедника
14. Фактори при избора на проповеднически материал

IV отдел: Дух на проповедта

1. Библейски дух
2. Дух на православна църковност
3. Народностен дух
4. Дух на съвременност и близост до слушателите

V отдел: Форми на проповедта

1. Формални части на проповедта: встъпление, предложение, нравствено приложение, заключение
2. Слово
3. Беседа
4. Поучение
5. Църковна реч

VI отдел: Видове проповед според съдържанието и задачите

1. Свещеноисторическа проповед
2. Екзегетическа проповед
3. Догматическа проповед
4. Катехизическа проповед
5. Апологетическа проповед
6. Църковноисторическа проповед
7. Панагерична проповед
8. Нравоучителна проповед
9. Нравообличителна проповед
10. Литургическа проповед
11. Социална проповед
12. Житейско-практическа проповед

VII отдел: Видове проповед според църковното време и различните обстоятелства в живота

1. Неделна проповед
2. Проповед при Господски празници
3. Проповед при Богородични празници
4. Проповед в чест на светците
5. Проповед в чест на ангелите
6. Проповед в постни дни
7. Проповед в дни на помен за умрелите
8. Проповед при храмов празник
9. Проповед при кръщение и миропомазване
10. Проповед при изповед
11. Проповед при св. Причастие
12. Проповед при ръкоположение
13. Проповед при венчание
14. Проповед при елеосвещение
15. Проповед при погребение
16. Проповед при извънредни обстоятелства и случаи

VIII отдел: Език и стил на проповедта

1. Език на проповедта
2. Стил на проповедта
3. Логическа страна на стила
4. Средства за яснота, убедителност и нагледност в стила
5. Риторично-художествена страна на стила
6. Образност - фигури на въображението
7. Емоционалност - фигури на чувствата
8. Динамичност и апели

9. Музикална страна на стила

IX отдел: Подготовка на проповедта

1. Нужда от подготовка
2. Далечна подготовка
3. Близка подготовка
4. Най-близка подготовка
5. Импровизация

X отдел: Произнасяне на проповедта

1. Общи принципни изисквания
2. Техника на говора
3. Яснота, правилност и изразителност на говора
4. Естествено въодушевление - основен и решителен фактор при произнасянето
5. Правилно и дълбоко дишане
6. Постановка на гласа
7. Говорът на лицето
8. Красноречие на тялото

XI отдел: Благовестие въвн от храма

1. Общи положения
2. Беседи при християнските братства и дружества
3. Сказки при по-широк кръг слушатели

II. ИСТОРИЯ НА ПРОПОВЕДТА

I отдел: Старозаветна проповед

1. Зараждане на проповедта в дълбоката старозаветна древност
2. Исторически развой на старозаветното проповедничество от Мойсей до св. Йоан Кръстител
3. Пророците като личности и техните слушатели
4. Съдържание на пророческата проповед
5. Вътрешен характер на пророческата проповед
6. Форми, език и стил на пророческата проповед
7. Св. Йоан Кръстител като проповедник

II отдел: Проповедта на Исус Христос

1. Личността на Исус Христос като проповедник
2. Съдържание на Христовата проповед
3. Подходи и методи на Нашия Господ Исус Христос за разкриване на божествените истини.
4. Вътрешен характер на Христовата проповед
5. Форми, език и стил на Христовата проповед
6. Проповедта на Спасителя като образец на проповед за всички времена

III отдел: Апостолска проповед

1. Подготовка на Христовите ученици за проповедническа дейност
2. Проповедническа дейност на св. апостоли
3. Съдържание и характер на апостолската проповед
4. Методи, форми и стил на апостолската проповед
5. Св. апостол Петър като проповедник
6. Св. апостол Павел като проповедник
7. Видове проповедничество по време на св. апостоли - дидакалия, профетия, глоголалия и тълкуване на глосолалията

IV отдел: Развитие на проповедта през II и III век

1. Апостолски мъже
2. Общ поглед върху проповедническата дейност през II и III век
3. Развитие на свещеноисторическата и нравоучителната проповед - Климент Александрийски и св. Киприан Картагенски
4. Развитие на догматическата и апологетико-полемическата проповед - Тертулиан
5. Поява на катехизическата и екзегетическата проповед - Ориген

6. Развитие на проповедта като ораторско изкуство. Панегирична проповед - св. Иполит Римски, св. Григорий Чудотворец и св. Методий Тирски и Патарски

V отдел: Разцвет на проповедта през IV и V век

1. Причини за разцвета на проповедта през IV и началото на V век
2. Апологетико-полемическа проповед - св. Атанасий Велики
3. Догматическа и панегирическа проповед - св. Григорий Богослов
4. Катехизическа проповед - св. Кирил Йерусалимски
5. Нравоучителна проповед - св. Василий Велики
6. Покаяно-умилителна проповед - св. Ефрем Сириец
7. Аскетическа проповед - св. Макарий Велики
8. Екзегетическа, свещеноисторическа, нравоучителна и социална проповед - св. Йоан Златоуст
9. Жизнено-практическа насоченост на проповедта в Западната църква - св. Амвросий Медиолански и Блаж. Августин

VI отдел: Средновековна проповед на Изток

1. Упадък на проповедта от втората половина на V и началото на VI век. Причини
2. Нови особености на проповедта в Източната църква
3. Състояние на екзегетическата проповед - епископ Константин Преславски и Блаж. Теофилакт Охридски
4. Състояние на догматическата и свещеноисторическата проповед - св. Йоан дамаскин и Йоан Екзарх Български
5. Състояние на апологетико-полемическата проповед - Презвитер Козма
6. Нов разцвет на аскетическата проповед - св. Теодор Студит
7. Стремение за запазване простотата и духовната свежест на проповедта - св. Симеон Нови Богослов
8. Нов тип панегирици - св. Андрей Критски, св. Климент Охридски, св. Патриарх Евтимий
9. Византийско влияние върху руската проповед от XI до XVI век - преп. Теодосий Печерски и св. Кирил Туровски

VII отдел: Средновековна проповед на Запад

1. Залез на патристичната проповед на Запад - св. Лъв Велики и св. Григорий Двоеслов
2. Епоха на омилетично безплодие (600-1200 г.). Навлизане на схоластиката и мистиката в проповедта - Бернард Клервоски
3. Епоха на самостоятелност (1200-1520 г.). Развитие на мистичната и схоластичната проповед
4. Реформаторски тенденции в проповедта в края на Средновековието - Джон Уиклиф, Ян Хус, Джироламо Савонарола

VIII отдел: Протестантска проповед

1. Преобразяване на проповедта по време на Реформацията - Мартин Лутер, Улрих Цвингли и Жан Калвин
2. Схоластика в протестантската проповед след Реформацията
3. Пиетизъм в протестантската проповед - Филип Якоб Шпенер
4. Рационализъм и супранатурализъм в протестантската проповед през епохата на Просвещението
5. Разцвет на немската протестантска проповед в Ново време - Карл Хайм, Паул Алтхаус, Хелмут Шрайнер
6. Протестантската проповед извън Германия - Франсис Пибоди, Йожен Берсие

IX отдел: Англиканска проповед и изобщо проповедничеството в Англия след появата на протестантството

1. Разнообразие в развитието на английската проповед - Джон Тилънсън, Чарлс Симиън
2. Пиетизъм в Англиканската църква. Проповед на методисти-салутисти: Джон Уесли Бутс
3. Проповед на конгрегационалисти и баптисти - Чарлс Хадън Спърджън

X отдел: Нова католическа проповед

1. Католическата проповед през време на Реформацията
2. Схоластичен педантизъм в католическата проповед през XVII век и борбата срещу него - Паоло Сегнери
3. Разцвет на проповедта във Франция - Жан Бени Босюе, Луи Бурдалу, Жан Батист Масион и Фенелон Камбрейски
4. Разцвет на католическата проповед в най-ново време - Паул Вилхелм фон Каплер и Тихамер Тот

XI отдел: Нова православна проповед

1. Проповедта на Балканите през епохата на османското робство - Дамаскин Студит, Илия Миниат, св. Софроний Врачански
2. Проповедта у нас по време на Възраждането
3. Схоластиката в руската проповед през XVI-XVII век и борбата срещу нея - Теофан Прокопович
4. Нов тип панегирици в Руската църква - св. Димитрий Ростовски

5. Разцвет на нравоучителната и нравообличителната проповед - Инокентий Херсонски
6. Разцвет на мистическото направление в проповедта - митрополит Николай Крутицки
7. Състояние на литургическата, църковноисторическата, свещеноисторическата и екзегетическата проповед в Православната църква в по-ново време - Николай Охридски
8. Разцвет на аналитико-синтетичната проповед - патриарх Кирил Български

ХІІ отдел: Съвременна българска проповед

Видове проповеди в Българската православна църква. Представители: Максим, патриарх Български, Екзарх Стефан, Видински митрополит Неофит, Сливенски митрополит Никодим, Макариополски епископ Николай, Доростолски и Червенски митрополит Софроний, прот. Йосиф Милошев иконом Георги Попстайков, прот. Захарий Гешаков, архим. Серафим, проф. д-р Тодор Поптодоров и др.

IV. Литература:

1. Апресян, Г. З. Ораторское искусство. 3 изд. Москва, 1978.
2. Александрова, Д. Проблеми на риториката. София, 1985.
3. Поптодоров, Т. Теория на проповедта. София, 1992.
4. Поптодоров, Т. История на проповедта. София, 1992.
5. Панайотов, А. Въведение в риториката. София, 1991.
6. Ставрева, Л., Кондукторова, А. Реторика. Варна, 1993.
7. Граудова, Л. К., Миськевич, Г. И. Теория и практика руского красноречия. М., 1989.
8. Софроний, митрополит Доростолски и Червенски. Сборник проповеди. т. I, т. II, т. III.
9. Кирил, патриарх Български. Път Господен. Сборник проповеди.
10. Николай, епископ Макариополски. Глас на благовестието. Сборник проповеди. София, 1968.
11. Образцови проповеди на най-бележити православни проповедници. Съст. Вениамин Димитров, учител в Софийската Духовна Семинария. София, 1930.
12. Лашков, Ал. Пътят към храма. Сборник проповеди. София, 1999.
13. Андонов, Б. Проповедта като благовестие на словото Божие. София, 2006.
14. Милошев, прот. Йосиф. Глас на пастирското сърце. Сборник проповеди. София, 1924.
15. Свещеник д-р Петър (Камен Гарена). За проповедта. Издателство: Родопи-Кърджали. 2004.
16. Авксентий, архимандрит. Литургия, Пловдив, 2005.
17. Александров, А. Църковната проповед – благовестие за Иисус Христос. - В: Сборник “Пътят на човека към Бога” – теми по систематическо и практическо богословие за кандидат-студенти. София, 2005, с. 138-144.
18. Александров, А. Възрожденски проповеди в архива на Рилския манастир, в съавторство, София, 2007.
19. Александров, А. Мисионерство, катехизация и масмедии. - В: Сборник, посветен на Осмите Светиниколаевски православни образователни четения, Бургас, 2010, с. 97-106.
20. Андонов, Б. Религиозна педагогика или катехетика. - Духовна педагогика, № 7, 2004.
21. Свещеник д-р Петър (Камен Гарена). За проповедта. Издателство: Родопи-Кърджали. 2004.
22. Младенов, А. Дамаскинските сборници в християнската проповед. Издателство: ПИК- Велико Търново. 2003.
23. Денев, И. Възрожденски проповеди в архива на Рилския манастир. Издателство: УИ „Св. Климент Охридски”. София, 2008.
24. Николов, И. 33 проповеди при кръщение, венчание и др. Издателство „Витезда“, София, 2011.
25. Андонов, Б. Риториката в служба на Омилетиката (Встъпителна лекция в БФ-София – 21.05.12, св. св. Константин и Елена). - http://www.bg-bogoslovi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=222:ritorikata-i-omiletikata&catid=35:2010-05-15-19-38-11&Itemid=65
26. Александров, А. Проповедта - благовестие за Иисус Христос. - http://www.bg-bogoslovi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=82:2010-05-22-16-05-43&catid=35:2010-05-15-19-38-11&Itemid=65
27. Александров, А. Енорийската катехизация - възможности и перспективи. - http://www.bg-bogoslovi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=176:2011-09-06-09-08-55&catid=36:2010-05-15-19-38-29&Itemid=66
28. Нушев, К. Православната църква и съвременното „информационно общество“. - http://www.bg-bogoslovi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=122:-q-q&catid=32:iii-&Itemid=47

29. Къосева, Ст. Благовестието и електронния свят. - http://www.bg-bogoslovi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=47:2010-03-03-23-37-09&catid=32:iii-&Itemid=47, (посетен на 24.11.2014 г.)
30. Шмеман, Ал. Неделни беседи и статии. Издателство „Комунитас“. София, 2012.
32. Атанасий (Лимасолски), митрополит. Когато Бог стана човек (проповед). - <http://dveri.bg/a9d>, (посетен на 24.11.2014 г.)
33. Лука (Войно-Ясенецки), Архиепископ. Проповед по време на Второ Възкресение. – Християнство и култура, № 90, 2014, с. 126-130.

V. Форми на самостоятелна работа

1. Разработване на курсова работа по предварително зададена тема от учебната програма.
2. Изготвянето на проповеди на определени теми.
3. Сърфиране в православни сайтове, съдържащи материали по дисциплината (теоретични разработки по *Омилетика* и публикувани проповеди).

VI. Семестриален контрол на:

1. Присъствието на лекциите и семинарните упражнения.
2. Курсова работа по предварително зададена тема.
3. Изготвянето на проповеди на определени теми.

Критерии за оценяване на ИРС

- **Първо равнище** (0-10 т.) – обща представа по дадената тема, наличие на съществени пропуски, неусвоени специфични термини, беден език – **Среден (3)**;
- **Второ равнище** (11-20 т.) – описателно извеждане на темата, допускане на неточности в използваните термини, сравнително добра езикова култура – **Добър (4)**;
- **Трето равнище** (21-30 т.) – продуктивно извеждане на темата, анализ на материала, адекватност на използваните термини; добра езикова култура – **Мн. добър (5)**;
- **Четвърто равнище** (31-40 т.) – извеждане на темата с разбиране на представения материал, умение да се открият основните моменти, точност и богата езикова култура – **Отличен (6)**.

Критерии за оценяване на самостоятелна работа

За т. 1 от формите за самостоятелна работа (курсова работа):

Първо равнище – изготвяне по “готова схема” – **Среден /3/;**

Второ равнище – изготвяне по аналогия на даваните образци или ситуации – **Добър /4/;**

Трето равнище – изготвяне чрез преобразуване на овладяните способности и извеждане на свой извод – **Мн. добър /5/;**

Четвърто равнище – предлагане на оригинална теза и извод – **Отличен /6/.**

VII. Условия за допускане до изпитна процедура:

1. Посещаемост на лекциите/упражненията (минимум 40% от часовете).
2. Изпълнение на формите на самостоятелна работа.
3. Изготвяне на проповед и представянето ѝ пред студентската аудитория по време на семинарните занятия.

VIII. Изпитна процедура

1. Основен елемент на изпитната процедура по дисциплината *Омилетика* е писмена разработка на три въпроса от конспекта, определени чрез теглене на изпитен билет.

2. Практическа част на изпита:

- задаване на тема за проповед и оценяване на изработения от студента план на проповедта по темата;
- анализ на образцови проповеди от сборници, откриване и коментиране на отделните структурни части на съответните проповеди.

IX. Критериите за оценяването на знанията, уменията и компетентностите на студентите, на оформяне на изпитната оценка, на присъждане на кредити включват:

Писмена част:

- Първо ниво – отсъствие на основни моменти от темата/теста неувоен понятиен апарат, беден език – Среден /3/;
- Второ ниво - репродуктивно-описателно извеждане на темата; допускане на неточности в използваните понятия, добра езикова култура – Добър /4/.
- Трето ниво – продуктивно-нестандартно извеждане на темата; използване на литературни данни и извеждане на своя теза; адекватност на използваните понятия; добра езикова култура – Мн. добър /5/.
- Четвърто ниво – творческо, самостоятелно, логично извеждане на темата, обосноваване и интерпретация на литературата; изявено отношение и позиции към темата; точност и богата езикова култура – Отличен /6/.

Главен критерий при оценяването на студентите е нивото на познаване на теоретичния материал, зададен от изпитната програма и неговото осмисляне и прилагане в богослужебно-практически аспект. При колебание между две степени от шестобалната система се взема предвид представянето на студента при устното събеседване, както и трите задължителни за допускане до изпит елемента.

X. Принципи на формиране на оценката

Обективното формиране на оценката се основава на следните функции на оценката:

- **диагностична** – показва както колко успешна е работата на студента при овладяване на материята по дисциплината по време на курса на обучение, така и устойчивостта на знанията по теоретичните постановки и на уменията в практическата работа;
- **мотивационна** – студентът се стимулира за по-нататъшно овладяване на общообразователни компетентности;
- **прогностична** – въз основа на оценката може да се прогнозира развитието на студента в областта на дисциплината *Омилетика* вкл. включване в магистърски и докторантски програми.

Въз основа на успешно положен изпит и текущ контрол на студента се присъжда 7 кредита.

Комплектът е изготвен от доц. д-р Стефан Стефанов.